

**R. P. Martini De Esparza Artieda, Navarri, Theologi Societ.
lesv, Cvrsvs Theologicvs**

In decem Libros, & duos Tomos distributus, Ivxta Methodvm, Qva In
Scholis Societatis Iesv communiter traditur annis quaternis

Continens Primam Partem, & Primam Secundæ D. Thomæ. Ad Alexand.
VII. Pont. Max.

Esparza Arteida, Martin de

Lugduni, 1666

IX. Vtrum concupiscentia causet inuoluntarium, aut diminutionem
voluntarij?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94815](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94815)

toto corpore diffusam præter dentes, & partem oculorum, atque hoc sensu loquuntur D. Thomas in præsentia, & ceteri omnes. Vnde patet nullam esse discordiam realem in locis citatis, aut communis sententiæ cum Philosopho, & D. Thoma.

Ad 2. Contractus, & quælibet aliæ actiones, quæ ad sui valorem, & subsistentiam, aut denominationem aliquam intrinsecam, aut extrinsecam, exigunt solam voluntarietatem simpliciter, tametsi admisceatur inuoluntarium aliquod, nunquam possunt irritari ratione ullius metus, aut quoquomodo excidere ab ea conditione, cuius forent, si non procederent ex metu. Irritantur, verò, & excidunt à conditione aliquin sibi conueniente, quæ postulant, & quatenus postulant purum voluntarium impermixtum inuoluntario, quod patet clarè ex dictis. Quod enim est secundum quid sub vna consideratione, sub alia consideratione potest esse simpliciter, maximè in iis, quæ arbitraria sunt, & dependent ex lege, & voluntate legislatoris. Quinam autem contractus, & quænam actiones, & sub qua ratione postulent purum voluntarium, aut permittant mixtionem inuoluntarij, siue ex natura rei, siue ex lege libera diuina, aut humana, dependet ex principiis de peccatis, merito, voto, contractibus in genere, & in specie; quorum consideratio non est huius loci, neque commodè, aut vtiliter hic inferri potest, vt semel, atque iterum aduertunt Suarez, & Vasquez in præsentia.

Ad 2. Violenta quidem est innaturalis suppositio mali imminentis, seu innaturalis imminetia mali; ceterum ea supposita est connaturalis, & verè voluta, atque absolute placens fuga, seu metus eiusmodi mali, necnon electio mali minoris ad vitandum malum maius. Vnde vtraque est voluntaria simpliciter.

Ad 1. In contrarium constat ex diuisione metus exposita art. 1. & 3. Procedit enim de metu absolute connaturali humanæ naturæ, eidemque vtili nulla facta suppositione violenta, & de quo minimè agunt auctores in præsentia, vt patet, inter alia, ex exemplis doctrinæ, quæ semper producantur de metu innaturali, & ex causis violentis suborto. Quare conceditur totum cum Vasquez, & aliis.

Ad 2. Conceditur simpliciter totum de metu connaturali. Violentus enim tametsi inhæreat voluntati, & eam inclinet: inhæret tamen renitenti, & inclinat auersam, cum displicentia quadam de existentia sui ipsius, & effectus deinde subsequenti, ideoque continet, & parit voluntarium mixtum inuoluntario.

Ad 3. Metus violentus ob eandem rationem non est omninò voluntarius, ob quam non est omninò voluntaria operatio deinde subsequens. Quia videlicet ortum ducit ex violentia, vt nuper dicebatur, & ita fugit à malo maiori hic & nunc imminenti, atque inclinat pro eo vitando ad malum minus, vt simul retineat displicentiam aduersus istud ipsum malum minus, secundum statum rerum præapprehensum, vt absolute possibilem, & conuenientem absolute respectu appetitus tum sensitiui, tum rationalis.

Ad 4. Quæ sunt ex metu innaturali, & inducto per violentam impressionem causarum, non dicuntur inuoluntaria secundum quid præcisè, quia præcessit eorum nolitio, vel quia secundum se non sunt appetibilia; sed quia in sensu composito volitionis efficacis eorum retinetur displicentia aduersus dispositionem causarum, quæ compellunt ad efficiendum ea, & ad faciendam iacturam, quam nollet pati, & quam secundum se odio habet, qui proicit merces ob tempestatem, vel piratas; idemque dicitur de omnibus similibus. Quæ doctrina simul cum præcedentibus apparebit illustrius ex dicendis in q. sequen.

QVÆSTIO IX.

Vtrum concupiscentia causet inuoluntarium, aut diminutionem voluntarij?

IDEVR vtrumque causare. 1. Quia, vt arguit Lorca, concupiscentia, vltimum pugnat contra inclinationem actualem honestam voluntatis, eaque proinde renitente, & admiscente inuoluntarium, eliciatur actus conformis concupiscentiæ, necesse est; multò verò magis, qui est eidem disconformis.

2. Concupiscentia in ordine ad suum finem iniungit executionem mediorum aduersantium secundum se inclinationi naturali hominis, & quæ absolute nemo vellet perferre, vt cum pro sumenda vindicta, aut perpetrando furto, aditur vitæ discrimen, perferuntur diu arma grauiora, aguntur noctes infomnes, fiunt magni sumptus. Confirmatur, quia non alia de causa metus, qui est quædam passio, sicut concupiscentia, agnoscitur inductius inuoluntarij, vt dictum est nuper.

3. Vt Arguit Vasquez: Concupiscentia minuit libertatem actus, vt docet apertè D. Thomas in q. 6. art. 7. & nemo negat, aut negare potest: cum experientia constet ex vehementia huius passionis aliquando interire libertatem totaliter: liberum autem est species voluntarij, & contingere nequit diminutio, aut perfectio speciei, absque simili perfectione, aut diminutione generis, quod videlicet continet in se formaliter conceptus specificus adæquatè sumptus.

4. Licet concupiscentia insit homini connaturaliter, nec immittatur violenter à causa extrinseca, deberet nihilominus ex natura sua subesse imperio, & dictamini rectæ rationis. Vnde cum illi dominatur in verso ordine, violentiam quandam patitur voluntas quatenus operans contra inclinationem elicitam ex dictamine rectæ rationis. Quod respexit D. Thomas infra q. 77. art. 6. dicens, *Quando ratio, & voluntas ex se aliquid agunt, non ex impulsu passionis, magis est voluntarium: & in nobis existens, & secundum hoc passio minuit peccatum, in quantum minuit voluntarium.*

5. Quod minuit cognitionem, minuit vtrique voluntarium constitutum per illam. Concupiscentia autem minuit cognitionem, quia vt dicit Philos. 6. Ethic. c. 5. Delectatio, seu concupiscentia delectationis, corrumpit æstimationem prudentiæ.

Art. 1. Respondetur. Communis proculdubio, paucis exceptis, eademque vera sententia negat concupiscentiam causare vllum inuoluntarium simpliciter, vel secundum quid, aut minuere voluntarium, imò affirmat augere: Et quidem hanc esse communem sententiam testantur Suarez tract. 2. in 1. 2. disput. & sect. 3. & colligitur efficaciter, quia post assertam mixtionem inuoluntarij secundum quid in iis, quæ sunt ex metu, affirmant immediatè Theologi voluntarium in iis, quæ sunt ex concupiscentia, absque vlla inuoluntarij, aut non voluntarij insinuatione, & reddita ratione disparitatis quoad hoc inter metum, & concupiscentiam. De Philosopho id in dubium reuocari minimè potest. Quia c. illo 1. 3. Ethic. post doctrinam de metu superius traditam, loquens immediatè de concupiscentia, subiungit sic: *Si quis in cuncta* (id est, quæ sunt ex concupiscentia) *violenta* (id est, inuoluntaria, aut minus voluntaria) *esse dixerit,*

eius

eius sententia erit violenta: idest, cognitioni experientiali omnibus naturaliter insitæ contraria.

Art. 2. Probat hoc Philosophus efficaciter triplici ratione. Primum quia *Omnes omnia agunt gratia incundorum*. Vbi supponit vt indubiatum, non omnes omnia agere inuoluntariè, aut minus voluntariè, nec motiuo vniuersali volendi insitæ oppositionem vllam cum voluntarietate. Deinde quia, *Qui violenti, iniurique agunt, hi cum dolore*, vt superius dicebatur de agentibus ex metu; *Qui autem ob incundum* (idest, ex concupiscentia) *hi voluntariè operantur*, idest, absque eo dolore, & inuoluntarietate, quæ prioribus attributa sunt. Hæc nimirum est vis aduersatiua, quam adhibet Philosophus, & præterea experientia liquet, vt aduertit præsertim Suarez, circa hunc locum, quæ ex concupiscentia peraguntur, peragi cum delectatione, nulloque pro tunc existente dolore, aut tristitia. Denique, *Quia absurdum est non voluntariè dicere ea, quorum teneri cupiditate decet*, cum potius ea sint summè voluntaria, vt expressit viuide Regius Philtes, cum dixit. *Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum vnum*. Ridiculum verò foret, contraponit ibidem Philosophus. *mala reddi inuoluntaria ab ipsa concupiscentia, non autem honesta, & externa quempiam accusare, cum turpius agit*.

Art. 3. D. Thomas non solum diuerso, imò, & opposito modo loquitur de metu, & concupiscentia, dicens art. 6. *Quæ sunt ex metu, esse secundum quod inuoluntaria, & subiungens immediate art. 7. quod concupiscentia non causet inuoluntarium, sed magis faciat aliquid voluntarium*. Verum etiam ibidem ad secundum confert inuicem expresse vtramque passionem. his verbis. *Quod per metum agitur, quodammodo est inuoluntarium, sed quod per concupiscentiam agitur, nullo modo*. Id autem demonstrat ibidem optima ratione. Quia si in eo, qui agit per metum, manet repugnantia voluntatis ad id, quod agitur secundum se consideratum: At in eo, qui agit per concupiscentiam, non manet prior voluntas repugnans ei, quod agitur, sed mutatur ad volendum id, quod prius repudiabat. Quare qui agit ex concupiscentia, non operatur cum renitentia contra inclinationem coexistentem operationi, eique repugnantem pro priori natura; sicut qui agit ex metu: ac proinde operatio ex concupiscentia nullatenus est inuoluntaria, aut minus voluntaria præcisè, quia ex concupiscentia.

Art. 4. Doctrina hæc reddetur clarior ac firmiter obseruata, & applicata ad propositum multiplici differentia inter passionem concupiscentiæ, & timoris, intelligendo nomine concupiscentiæ omnem motum appetitus sensitui distinctum à timore. Differunt itaque primò, quod idè dicitur concupiscentia quidem inclinare ad bonum, metus verò ad malum. Quia illa quantum est de se præcisè, tendit ad promotionem boni præexistens, vel quoad entitatem, vel quoad statum, & conditionem eius: iste verò è conuerso, quantum est de se præcisè, tendit ad diminutionem boni præexistens modo proportionaliter contrario, vt potè inducens iacturam quoad maiorem partem. Hinc rursus differunt consequenter, quatenus operatio orta ex concupiscentia nunquam potest esse displicens voluntati, nec volita cum renitentia directè, & immediate. Quia promotio boni est formaliter bona, atque de bono, vt bono, repugnat vt concipiatur displicentia, ac renitentia formaliter, & directè. Solum igitur displicere potest indirectè, & materialiter, propter impossibilitatem cum operatione meliori, seu magis promotiua boni. Operatio autem ex metu potest esse displicens, & volita cum renitentia directè & formaliter; quia est illatiua mali, & nocens ratione sui, atque malum, & nociuum, est ob-

R. P. Esparza Curs. Theol. Tom. I.

iectum displicentiæ, ac renitentia formaliter, ac directè.

Art. 5. Tertia differentia est, operantem liberè ex concupiscentia, eo ipso operari eligendo inter duos bona inæqualia, quorum vtrilibet sola insit malitia excludendi alterum. Quæ malitia nullius est materia doloris, ac renitentia; quia carentia boni simpliciter impossibilis, quale est simultas eorum bonorum, iam non est materia doloris, quam non est materia desiderij idem bonum. Quis enim appetat chimaram, aut doleat de non habita? Accidentalem fatuitatem non pensi facio, & quibus facile videt consequentiam pro re præsentis. Non longè aliter se habet, qui operatur liberè ex metu connaturali, & qui inest homini per se. Quia hic metus est prouisus à natura, vt eo iuuante promouetur homo in bonum, impellitque proinde ad actiones, quas oporteret exequi etiam secluso metu. Operans autem liberè ex metu violento operatur eligendo inter duos mala, quæ ex natura rei simultaneè vitari poterant; ideoque electionem minoris mali inde subortam solum ex suppositione accidentali, & violenta, facere oportet: Eaque de causa displicet absolutè, & secundum se. Patet ergo clarissimè ratio, ob quam operetur dolenter, & mixto inuoluntario, qui agit ex metu violento: Incundè verò, & absque vlla inuoluntarietate, qui ex concupiscentia, & non valde dissimiliter, qui ex metu conaturali.

Art. 6. Quando autem vehementia concupiscentiæ extinguit libertatem, aufertur quidem vna species voluntarij, sed suppletur per aliam. Quia voluntarium, vt sic, est genus respectu liberi, & necessarij, atque ratio generica saluatur tota in qualibet sua specie, de quo plerumque dicitur infra. Quapropter quando ex concupiscentia minuitur liberum, non propterea necesse est minui voluntarium. Quia libertas minuitur per augmentum necessitatis, quæ est altera species voluntarij. Non autem minuitur ratio generica, quando minuitur vna species per alteram eiusdem speciem. Nihilominus, quia aliquoties voluntarium usurpatur pro libero, quod solum respectu viatoris, est voluntarium perfectum, idè D. Thom. dixit per concupiscentiam minui peccatum, quia minuitur voluntarium, & P. Vasquez minui voluntarium perfectum, licet non imperfectum, sumpto voluntario pro libero, quæ est species voluntarij, de qua sola agere instituit D. Thomas in hac parte Theologiæ. Iam de ignorantia orta ex concupiscentia dicitur in q. sequen. Interim præmitto illam eo ipso placere ignoranti, ideoque nihil absolutè nocere voluntarietati.

Art. 7. Obseruandum est postremò, concupiscentiam, & metum sæpè collatis viribus exequi operationes suas, vt cum ex affectu vindictæ intenditur homicidium, & ex metu periculi intercedentis in eo perpetrando, perferuntur incommoda armorum, sumptuum & similia. Concupiscentia enim ex se solum fertur ad incundum, & vtile. Cætera verò, quæ permiscuntur cum molestia, proueniunt aliunde, quod attinet ad causam immediatam, licet mediata prouenire etiam ex concupiscentia possint. Vadè ex concupiscentia, dum adest eius operatio, sola prouenit immediate delectatio: Dolor verò, & violentia prouenit aliunde, quod attinet ad causam immediatam. Quod autem concupiscentiæ succumbat ratio superior, est quidem violentia quædam moralis: Cæterum physice est delectatio de præsentis, tametsi postea dolorem sæpè pariat, & summam tristitiam cum vera violentia coniunctam. Indubitatum nimirum est, ex concupiscentia prouenire sæpè inuoluntarium mediata saltem partialiter, propter ignorantiam, poenas peccatorum, arduam periculofam mediorum

C c 2

requi

requisitorum ad finem intentum, quæ ducunt originem ex concupiscentia. Ex his omnibus liquet satis ad obiecta; nullamque inuoluntarietatem, aut voluntarij diminutionem prouenire posse ex concupiscentia immediatè, sed potius augmentem voluntarij.

QVÆSTIO X.

Utrum ignorantia causet inuoluntarium?

VIDETUR non causare. 1. Quia inuoluntarium veniam meretur, ut habetur ex Damasc. lib. 2. Orthod. fid. c. 24. id est, opus aliquin malum redditur minus malum, aut non malum, ideoque veniabile ratione inuoluntarij: non autem redditur tale ratione ignorantia. Quia ut dicitur 1. ad Corinth. 14. 34. *Si quis ignorat, ignorabitur*; id est, non condonabitur ei, sed punietur; ea nimirum poena, quæ indicitur Matth. 25. 12. *Amen dico vobis: nescio vos*. Ergo ignorantia non est causa inuoluntarij.

2. *Omnis peccans est ignorans*, ut communiter dicitur verissimè, ideoque omne peccatum est cum ignorantia, & ex ignorantia, iuxta illud Prouerb. 14. 24. *Errant, qui operantur malum*. Et tamen non omnis peccans agit inuitus, nec omne peccatum est inuoluntarium, dicente August. lib. 1. retract. c. 13. *Omne peccatum esse voluntarium*. Imò utrumque hoc conuenit peccato, quæ peccatum est, quia quatenus tale formaliter, & est voluntarium, & ex ignorantia. Ergo ignorantia non est ratio inuoluntarij, sed potius est ratio voluntarij.

3. *Inuoluntarium est cum tristitia*, ut dictum est suprâ ex Philosopho, & docetur à Damasc. cap. illo 24. Non autem omne, quod fit cum ignorantia, aut ex ignorantia, propterea fit cum tristitia, aut parit tristitiam; ut apparet in eo, qui occidit hostem putans esse certum; necnon in eo, qui comedit carnem feria sexta putans esse quintam, & præcisè quia putauit esse quintam. Ergo neque ignorantia comitans opus, neque quæ est causa operis, est causa inuoluntarij.

Art. 1. Respondetur. Ignorantia comparata cum voluntate, & actus voluntatis, diuiditur communiter in antecedentem, comitantem, & consequentem. Antecedens dicitur, quæ positiuè, & negatiuè talis est; quæ scilicet ita antecedit aliquem actum voluntatis; tanquam causa, seu conditio requisita ad eius existentiam, ut nullum alium actum voluntatis præsupponat, per quem sit volita, & inducta implicite, vel explicitè, directè, vel indirectè. Veluti si quis occidat Patrem, putans esse leonem, & non occisurus si sciisset esse Patrem, ideoque ignorans nulla præexistente volitione ignorandi, seu formali, seu virtuali. Consequens est, quæ ita est causa vnius actus voluntatis, seu conditio huius & nunc requisita ad existentiam eius, ut simul præsupponat alium actum voluntatis, per quem, vel intendatur, vel permittatur, cum potuisset impediri per actum contrarium: ut cum quis comedit carnem feria sexta cum ignorantia præcepti vetantis id pro eo die, & comestio futura non fuisset, si sciretur distinctè præceptum pro eo die determinatè vrgere, eaque ignorantia, vel formaliter intentata est, vel omissa sciendi diligentia, cuius adhibenda potestatem proximam præhabuit comedens. Comitans dicitur, quæ præexistente ita existit actus voluntatis, ut non minus existiturus foret, eadem non præexistente: ut cum quis in venatione occidit ho-

stem, putans esse leonem, occisurus similiter si sciisset esse hostem.

Art. 2. Ignorantia comitans nullum causat inuoluntarium, seu violentum, aut inuitum: quia qui cum illa operatur, non agit contra suam præsentem inclinationem absolutè præminentem: siquidem ita est animo comparatus, ut eodem prorsus facturus esset præexistente cognitione depulsiua eius ignorantia; causat tamen non voluntarium, quoad obiectum, seu circumstantiam ignoratam: quia nihil volitum, quin præcognitum, & dictum præterea est cognitionem esse de ratione voluntarij. Vnde eatenus necesse est abesse voluntarium, quatenus abest cognitio.

Art. 3. Ignorantia antecedens causat non solum non voluntarium, sed etiam inuoluntarium simpliciter, & absolutè quoad obiectum, seu circumstantiam ignoratam. Et quidem non voluntarium causat eadem ratione, qua ignorantia comitans: Inuoluntariū verò quia operans cum tali ignorantia, agit contra præsentem suam inclinationem absolutè præminentem, siquidem ita affectus est, ut si habuisset cognitionem contrariam illi ignorantia, nullatenus facturus fuisset quod fecit, atque ignorantiam depulsi- set, si suspicatus fuisset ad illam consequi posse eandem determinatè actionem, quæ de facto executioni mandata est. Quapropter rectè dixit Philosophus, ad cuiusmodi actionem sequi dolorem, qui est certissimum signum inuoluntarij; consequi, inquam, si detegatur ignorantia, dum perseuerat eadem animi dispositio, quæ præiuit ad actionem.

Art. 4. Ignorantia consequens causat inuoluntarium tantum secundum quid quoad id, quod ignoratur; quia cum hæc ignorantia sit voluntaria, quod ad illam consequitur, non potest non esse simpliciter voluntarium, seu magis voluntarium, quàm inuoluntarium, aut non voluntarium. Qui enim vult, aut permittit ignorantiam, cum præensione euentus futuri, eo ipso vult, aut permittit, tanquam in causa, affectus inde consecutos. Verum quia talis supponitur esse dispositio, & inclinatio in operante, ut si de facto haberet cognitionem depulsiuam eius ignorantia, abstinere ab opere, quod exercet: propterea interne nit inuoluntarium secundum quid, quatenus operatio est directè contraria alicui præuiae inclinationi agentis. Licet autem ignorantia consequens communiter usurpetur sensu explicato, quia intendens, aut permittens ignorantiam circa opus subsequens, plerumque id facit, ne per cognitionem contrariam impediatur ab opere; ideoque ignorantia est causa operis: fieri tamen absolutè potest, ut ignorantia consequens ad vnum actum voluntatis, sit comitans respectu alterius actus ad illam consequentis, & tunc actus iste consequens non erit inuoluntarius secundum quid, sed tantum secundum quid non voluntarius, iuxta dicta art. 2.

Art. 5. Circa causalitatem ignorantia, obseruandum est. Primò ignorantiam, cum sit pura priuatio, non posse causare positiuè: Solum itaque causat negatiuè, tanquam remouens prohibens; quatenus impedit cognitionem, quæ si adesset, excluderet operationem voluntatis, quæ datur de facto. Obseruandum deinde est, antecessorem istius qualiscunque causalitatis propriam, eatenus conuenire ignorantia, quatenus conuenit cognitioni dirigenti de facto actum voluntatis, & impossibili cum ea cognitione, quæ negatur per ignorantiam, nempe pura, seu negatio, seu priuatio nullius est capax antecessoris, aut causalitatis, quæ sunt quid positiuum, quatenus distinguuntur ab omni ente positiuo. Examen autem prædicati constituentis formaliter antecessorem, seu causalitatem cognitionis positiuè dirigentis actum voluntatis, aut quoquo modo pertinentis ad actum primum proximi